

מאי אמרת דשוו תרוייהו כי הדדי, הוה ליה ספק דבריהן וספק דבריהן להקל. משמע – כפי המבואר בתוספות – שגם ספק הגובע מחסרון ידיעה ויכולת השערה, כל שקשה למדוד וטרחה גדולה היא, הרי זה בכלל ספק דבריהם שהולכים בו להקל. (ע' בשו"ת אחיעזר ח"ג נט לענין יציאת מוהל למקום שאין ברור אם הוא בתוך התחום אם לא, וקשה מאד לברר על ידי מדידה. וע"ע במה שצדדנו ביוסף דעת קדושין מה: אודות ספק דרבנן בחסרון ידיעה שא"א לבררו. וע"ע ריטב"א להלן נט. שיש להחמיר בספק דרבנן כשאין בו טירחה רבה, כמדירת תחום).
א. לדעת הסוברים שאין מקלים בספק דרבנן במקום חזקת איסור, צריך לפרש שבספק דרבנן כשאין בו טירחה רבה, כמדירת תחום. מחזקת איסור, מפני שכבר יש בו לחי והספק על כשרותו.

ב. לפי מה שכתבו אחרונים שספק דרבנן כשאפשר להחמיר בו בקלות ראוי להחמיר (ע' משנ"ב קס סקמ"ו ובשער הציון, ובמובא ביוסף דעת ע"ז לו: ובכורות ט.) – יש לומר שכאן מדובר מעיקר הדין, אבל ראוי להחמיר להתקין לחי כשאפשר בקל.

– יש לתמוה: אם הכוונה שיש ספק אם רחב ד' אמות אם לאו, א"כ גם במבוי תשעה יש להתיר בלחי הבולט ד' אמות, שמא אין בו ד' אמות – אך נראה שכל שלעיני הרואים נמשך הלחי ד' אמות, חל עליו שם דופן ויצא מתורת לחי, אך במבוי הרחב שמונה אמות אין לומר כן, כי הרואה יודע גם כן שיש להתיר ממה נפשך, שמא יש מעט יותר מד' אמות והעומד מרובה על הפרוץ, ואם הפרוץ מרובה הרי אין בלחי ד' אמות, והספק הוא רק שמא באמת הוא מצומצם ד' אמות – והרי זה ספק מדבריהם ולקולא (שפת אמת).

דף ו

כגון שנפרץ בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי – ומכל מקום בפחות מארבעה מותר ואעפ"י שהוא יותר משלשה והרי אינו 'פתח' אלא 'פירצה' – שהואיל ובעלמא פחות מד' אינו מקום חשוב, לא החמירו עליו כל כך להצריכו צורת הפתח כיון שיש שם קורת מבוי מעולה (עפ"י רשב"א).

מבוי עקום; רב אמר תורתו כמפולש ושמואל אמר תורתו כסתום. יש מפרשים על פי פשט הלשון שלרב דינו כמבוי ישר המפולש שצריך מצד אחד תיקון לחי או קורה ומצד השני צורת הפתח (עפ"י ר"י [מובא ברא"ש ובתוס']; רשב"א [בחדושי ובתשובותיו ח"ג רסט וח"ה רב] ריטב"א ור"ן. וכן מורה פשט לשון הרמב"ם (יז, ג) והרי"ף. וע' גם שו"ת רשב"ץ ח"ב ב. ל. וכן האריך לפרש בספר תורת חיים, וע' קרן אורה ושו"ת רעק"א לג).
 לדרך זו מתפרשים דברי שמואל 'תורתו כסתום' – כמו מבוי סתום אשר לו שני פתחים [שהעקמימות שבאמצע סותמתו], הלכך די בלחי בכל פתח, ובעקמימות אין צריך כלום.
 לדעה זו יש לומר שלשמואל כל מבוי נידון לגמרי כמבוי סתום לעצמו, ואם רוצים להתיר הטלטול עד העקמימות די להם שיניחו לחי או קורה בקצה. שהרי העקמומית נידונית כפירצה מן הצד, כמבואר בגמרא בהמשך. וכן נקט הר"ן להלן ח. וכן הוכיח בספר מנחת שלמה (ח"ב לו, ב סק"ד) מסוגיתנו.

אך יש אומרים שא"א להתיר בטלטול בלא הנחת לחי או קורה גם בקצה השני, שהעקמומית גרועה מפירצה בעלמא (עפ"י חזו"א סה ס"ק ו יט; חדושים ובאורים א.ז. והוכיחו מלהלן ח. 'כרוך בודיא בעקמימותיה'. אך הר"ן גרס משום כך כרבנו חננאל 'בשפתיה').

ואולם רש"י מפרש בדברי רב 'כמפולש' – על העקמימות, וכאילו יש כאן שני מבואות שכל אחד מהם מפולש, הלכך כדי לתקן את שניהם צריך בנוסף ללחי עוד צורת הפתח בעקמימות. [וכן להפך כשר;

שתי צורות הפתח בכניסות ולחי בעקמומית מרדכי בשם הר"מ; שו"ת הרא"ש כא, א. וע"ש שנחלקו כהעקמומית יותר מעשר]. ובדברי שמואל הביא שני פירושים; האם נידונים כשני מבואות וצריך לחי בעקמימות כדין מבוית סתום שתיקונו בלחי (וכן נקט הרא"ש שם לעיקר), או כמבוי אחד וא"צ בעקמימות כלום (וכן נקטו לעיקר הר"ן והרשב"א).

'...אלא לאו בעשר וקאמר רב תורתו כמפולש. אלמא פירצת מבוי מצידו בד' – שהרי אין לנו שיעור אחר, אלא או למעלה מעשר אמות שאז נחשב כפירצה, או פתח ארבעה טפחים [שהוא שיעור 'פתח' ו'מקום חשוב'], וכיון שאתה מוציאו מעשר, לומר שעשר אמות מצומצמות פוסלות, הוא הדין ארבעה טפחים ולמעלה (עפ"י שו"ת הרשב"א כט).

– מכך שהשוו עקמימות המבוי לפירצה מהצד, ואינה נחשבת פירצה בקרן זוית, אף על פי שהיא בקצה הכותל – יש לשמוע שאין פירצת קרן זוית אוסרת אלא כאשר היא אוכלת משני הכתלים, אבל אם אוכלת רק בכותל אחד ומגיעה עד לקצהו – אין זו פירצת קרן זוית (עפ"י חזון איש עב, יא. וכן כתבו הרשב"א והר"ן בחדושיהם כאן, וכ"ד הר"ן בסוכה, אך בדעת הר"ף והרמב"ם אין נראה כן, כמו שהביאו שם). לדעת הר"ף נראה שבמבוי עקום שונה, שאעפ"י שהוא בקצה הכותל של מבוי אחד, הואיל והוא ראש למבוי השני, מקום עשיית 'פתח' הוא ושונה משאר קרן זוית. ועוד יש לתרץ עפ"י דברי הריטב"א כאן שפרצת קרן זוית אינה אלא בכניסת המבוי. וע' בתוס' ורא"ש להלן צד: שאין אומרים 'פי תקרה יורד וסותם' בקרן זוית משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי. ושם מבואר שאומרים 'פי תקרה' עד הקצה, ואפי' בוית, כשנפרצו הכתלים והתקרה נשארה. וי"ל דפי תקרה עדיף טפי. והראיה מפירצה יותר מעשר לחד לישנא שם, וכן בפרוץ מרובה ועוד. עכ"פ שמענו משם שפתח באלכסון הזוית דהינו בקו ישר מרוח לרוח, גרע יותר מפתח עד הקצה. וע"ע בשפ"א שם.

'שאני התם דקא בקעי בה רבים...'. פירוש, בעקמומית המבוי בוקעים כל בני המבוי ומשום כך רב מחמיר בה, אבל בפירצה שבצד המבוי, מועטים הם היוצאים משם (תורי"ד).

משמע, אפילו אין הפירצה פתוחה למקום מטונף וכד', כיון שהעוברים בה אינם מרוכזים כמו בקיעת בני המבוי בעקמומית – מותר. וכן משמע מכך שלא תרצו בסגנון העמדה באוקימתא 'הב"ע בדלא בקעי' – משמע שבאופן רגיל אין הרבים בוקעים בפירצה.

ונראה שגם רש"י שכתב כגון שפרוצה למקום מטונף או מקולקל, היינו רק בקושיא על רב הונא, שמשמע מסתימת דבריו שבכל אופן אסר ועל כך מקשה מדר' אמי ור' אסי. אבל לרב חנן י"ל שמוותר בכל אופן. ואולם בהגהות אשר"י מובא דוקא כשנפרץ למקום מטונף וכד' (וע' בלשון הרא"ש ובהגהות הב"ח שם). אך יתכן שכונתו אפילו במקום שבדרך כלל רגילים הרבים לבקוע, אם עתה יש שם רפש וכד' מותר. וכן צדד בבאה"ל בדעת רש"י, עפ"י לשון רבנו ירוחם ועוד, שכל שאין רבים בוקעים שם תדיר – מותר.

'כיצד מערבין דרך רשות הרבים'. בשיטות הראשונים אם רשות הרבים טעונה ששים ריבוא אם לאו – ע' משנ"ב ובאה"ל ושעה"צ שמה, ז; יביע אומר ח"ה כד.

לכאורה נראה שרש"י דייק "עיר שמצויין בה ס' רבוא" ומשמע שא"צ הליכה בפועל של כולם ברשות אלא שמצויים בעיר וראויים לילך בה [דמאן יימר לן במחנה ישראל במדבר בפועל בכל יום ששים ריבוא ברשות]. וגם מה שכתב רש"י בע"ב (ד"ה ירושלים) 'יש בה דריסת ששים רבוא' פירושו: 'כדי דריסת'. גם נראה מדיוק לשונו שהצרכת ששים ריבוא היינו בעיר ולא ברשות, ע"ש שנקט בכל דבריו לשון זכר על מקום רשות הרבים ואילו על העיר נקט לשון נקבה, על כן כשכתב 'יש בה דריסת

המבוי ארכו יותר על רחבו. ואם לאו – תורת 'חצר' יש לו, ואינו ניתר בלחי וקורה אלא בפס ארבעה. חצר שארכה יתר על רחבה – דינה כמבוי וניתרת בלחי או קורה (עפ"י גמרא להלן יב: רמב"ם יז, ה; או"ח ססג, כז). ויש סוברים שלעולם אין החצר ניתרת בתיקוני מבוי כלל (עפ"י גרסת הראב"ד, מובא בראשונים להלן יב וכאן. וע"ש בר"י מלוניל ובמאירי שצריכה שאר תנאי מבוי, להיות בתים וחצרות פתוחים לה).

פירצת החצר האוסרת את הטלטול בתוכה – יותר מעשר אמות, אבל פחות מכן יש לה תורת 'פתח' [אם לא נפרץ מלוא הכותל. רש"י]. פירצת המבוי; לדברי רב הונא ארבעה טפחים, ולרב הונא בריה דרב יהושע ורב חנן בר רבא – עשר אמות, כחצר (כדלהלן).

חצר שארכה יתר על רחבה והיא ניתרת בלחי וקורה כמבוי (לדעת הפוסקים הנ"ל) – יש אומרים שפירצתה בעשר אמות כשאר חצרות (עפ"י הדושי גור אריה; חזו"א סה, טז).

החצר ניתרת ב'עומד מרובה על הפרוץ' (בכל ארבעת המחיצות). ואילו המבוי – מחלוקת רב הונא ור"ה ברדר"י אם מועיל 'עומד מרובה' [בכל אחת ממחיצותיה. ע' שפת אמת] אם לאו, כנ"ל.

א. מפשט דברי התוס' נראה שאין מועיל 'עומד מרובה על הפרוץ' במבוי אלא לרוח רביעית. ובשפת אמת פירש שלפי האמת אינו כן אלא כוונתם רק שאין ללמוד זאת מהקל-וחומר.

ויש מי שחילק אם יש גיפופי כותל משני הצדדים, שאו מועיל 'עומד מרובה', אם אין (עפ"י גאון יעקב). ויש מי שמפרש כוונת התוס' בשבוקעים בו הרבים, שבזה אין מועיל 'עומד מרובה' אלא במחיצה רביעית (עפ"י אור שמח. ע' בבאור הדבר בהדושי רא"ל מאלין ח"א ט).

ב. לכאורה יש לדקדק מדברי רש"י [ממה שכתב 'חצר אין פירצת עשר אוסרת בה אא"כ הוי מלואו בכותל'] שאפילו הפרוץ מרובה על העומד ברוח אחת, אם בין כל המחיצות העומד מרובה – מותר. וצ"ע ממשמעות רש"י להלן במשנה טו. (שפת אמת. וער"ן יא. שפרוץ מרובה על העומד ברוח אחת משלש מחיצות החצר שהם דאורייתא – אוסר. וכן פרוץ מרובה בין כל ארבעת הרוחות אוסר, אפילו אם בשלשה צדדים העומד מרובה).

דפים ה – ו

ח. מה דינו של מבוי שנפרץ בצדו או בראשו?

פירצה שהיא יותר מעשר אמות – אוסרת את המבוי, בין בצדו בין בראשו [מלבד לרבי יהודה המכשיר פתח המבוי ע"י לחי או קורה אפילו הוא יותר מעשר אמות, עד י"ג אמה ושליש או עד כ' אמה, כנוכר למעלה].

וצריך לסתום או לעשות צורת הפתח במקום שנפרץ (עפ"י רישב"א).

פירצה שהיא מארבעה טפחים עד עשר אמות; אם היתה בראשו של מבוי (כגון שהיתה כניסת המבוי רחבה מעשר אמות ומיעטוה בסתימה ונפרצה פירצה באותה סתימה) – אסור לטלטל בתוכו. ופירש רב הונא בריה דרב יהושע שנפרץ בקרן זוית, לפיכך אין עליו תורת 'פתח', שאין עושים פתח בקרן זוית, אבל שלא בקרן זוית – כשר.

א. בגדר 'קרן זוית' כתבו הרשב"א והר"ן, כגון שהפרצה אוכלת משני הכתלים, אבל אם אוכלת מאחד, אפילו מגיעה לקצה הכותל אינה בכלל 'קרן זוית'. ומפשט דברי הגאון המובא בר"י (להלן יא:) אין במשמע כן, וכן מפשט דברי הרמב"ם (טז, כ). וערשב"א; חזו"א עב, יא; קהלות יעקב ו.

- ואף לדעה זו, אם צורת הפתח על פני הרוח כולה – כשר, ורק אם מקצת מהרוח סתומה וצוה"פ בצד אינו מועיל (עפ"י קהלות יעקב ו. וע"ש שאעפ"י שהקנים של צורת הפתח סותמים מעט, הרי זה בכלל מן הצד' מפני שהם פחותים מטפה, ושמן צריך ג' טפחים להוציא משם 'קרן זוית').
- ב. כשהפירצה אינה בקרן זוית, אינה פוסלת עד עשר אמות [כל שהעומד מרובה עליה. עפ"י גמרא להלן י: ופוסקים] אפילו לרב הונא הפוסל בפירצה מן הצד בארבעה – לפי שאין הרבים מניחים הפתח הגדול ועוברים בקטן, הלכך לא בטל שם 'פתח' מהכניסה הגדולה (תוס' עפ"י הסוגיא להלן י:). ויש מי שסובר שאפילו לרב הונא פוסלת פירצה בראש המבוי בארבעה, אך יתכן שמועיל לה תיקון בלחי או קורה (עפ"י קרן אורה להלן י. ונסתייע קצת מהריטב"א. וע' גם בב"ח (ססה) שמצריך באופן זה שהקורה תהא מונחת על פני כל רוחב המבוי מכותל לכותל, אבל רוב האחרונים הסכימו שאין הקורה צריכה להיות על מקום הפירצה (עפ"י משנ"ב סק"ז).
- ג. אם עשאה כעין פתח, מזווחת ומשוקף – אפילו בקרן זוית נחשבת 'פתח' ומותר (תוס'; ראב"ד; ר"ן להלן יא.). ואין הדבר מוסכם (עפ"י רי"ף יא בשם גאון; רמב"ם שבת טז, כ. ולגרסת הר"ן לעיל ה. נחלקו בדבר רב יוסף ואב"י. וערשב"א; חזו"א עב, יא).
- היתה אותה פירצה בצד המבוי, נחלקו אמוראים בדעת רב; לדברי רב חנן בר רבא מותר ולדברי רב הונא אסור (מפני שהיא ממעטת מהילוך בפתח המבוי. תוס' עפ"י גמרא להלן י:). ופירשו בגמרא שמחלוקתם בפירצה שאין בוקעים בה רבים (כגון שפתוחה למקום משונף וכד'. ערש"י. ועתור"ד), אבל אם הרבים בוקעים בה הכל מודים שרב אוסר. מאידך אם היו בה גידודים (= בליטות) מהכותל, אפילו לרב הונא מותר. הלכה כרב חנן בר רבא, שכן סובר רב הונא בריה דרב יהושע שהוא אחרון – שמבוי פירצתו בעשר כשאין בוקעים בה רבים (עפ"י רז"ה רשב"א ריטב"א; אבי העזרי. וכן נראה מדברי הר"ף, וכן יש לנקוט להלכה שספק דבריהם להקל – רא"ש. וכן נפסק בשו"ע ססה, ב). היתה הפירצה בקרן זוית – פוסלת בארבעה (רשב"א, ר"ן).
- ויש פוסקים כרב הונא (ר"מ, מובא ברא"ש – שכן נראה מסתמא דגמ' לעיל ומדברי רנב"י). ומשמע שלשמואל מותר בארבעה עד עשר אף באופן שהרבים בוקעים בה, שהרי מתיר בעקמומית עד עשר כפרצה מן הצד. אך לדעת הסוברים שלשמואל צריך לחי בעקמימות אין ראייה (וע' תורי"ד).
- ואם נפרץ המבוי מצדו סמוך לראשו, נאמר בשם רבי אמי ורבי אסי שאם אין פס ארבעה טפחים בין הפירצה לראש המבוי, אין למבוי התר בלחי וקורה [אלא אם היתה הפירצה פחותה משלשה טפחים], אבל יש שם פס ארבעה – מותר [לרב הונא, רק כאשר יש שם גידודים כאמור].
- א. לפרש"י, גם אם יעשה פס ארבעה לאחר שנפרץ – כשר (וכ"מ מפירוש ר' יהונתן. וכן דעת הרשב"א בעבה"ק ב, א; או"ז ורבנו ירוחם). ולפירוש התוס', לאביי הסובר הכשר מבוי בארבע אמות, אין כשר בפס ארבעה טפחים אלא אם מעולם לא נפסל, אבל אם כבר נפסל צריך לעשות פס במשך ארבע אמות, כדי הכשר מבוי. (המג"א ר"ס ססה) סתם כהתוס', שכן מורה פשט לשון הרמב"ם והטור. ובבאה"ל פקפק בדבר).
- ואם מועילה עשיית צורת הפתח במקום הפירצה, כשאין שם פס ארבעה – בבאור הלכה (ססה, א ד"ה אסור) צדד בדבר.
- ב. לא הותר כשיש פס ארבעה כאשר הפרוץ מרובה על העומד באותו צד (עפ"י פוסקים).
- ג. יש אומרים שגם מבוי הניתר בצורת הפתח, פירצה אוסרת בו כמו מבוי הניתר בלחי או קורה (ע' באה"ל ססה ד"ה אסור – בשם בית מאיר עפ"י הריטב"א. וכן צדד המאירי להלן י: סד"ה ולעיקר). ויש מפקפקים בזה ונוקטים לעיקר להתיר. וכן במבוי הניתר על ידי 'עומד מרובה על הפרוץ', אבל

פס במבוי דינו כלחי ופירצתו אוסרת. ואולם בחצר הניתרת בפס אין פירצה אוסרתו (עפ"י חזו"א סה, נד"נו. וכ"ה במאירי י: בשם 'קצת גדולי הדור').
ד. אין חילוק אם נפרץ המבוי לרשות הרבים או לכרמלית (הגר"ו, בית מאיר. מובא בבאה"ל ר"ס ססה).

דף ו

ט. כיצד מתקנים את המקומות דלהלן להתייר בהם טלטול?

א. מבוי המפולש לרשות הרבים.

ב. מבוי עקום שראשיו פתוחים לרשות הרבים.

ג. רשות הרבים.

א. מבוי המפולש לרשות הרבים משני צדיו; עושה צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן. חנניה אומר: בית שמאי אומרים עושה דלת מכאן ודלת מכאן וכשהוא יוצא ונכנס – נועל. ובית הלל אומרים עושה דלת מכאן ולחי וקורה מכאן. רב אמר הלכה כתנא קמא ושמאל אמר הלכה כחנניה. אותה דלת שעושה לבית הלל, אין צריך לנעלה. ומכל מקום אמרו (בדעת רב נחמן) שצריכה להיות ראויה להינעל, שלא יהיו שם עפר וצרורות המפריעים. [ומשמע בגמרא (בדעת שמואל, אליבא דרב כהנא) שאם הן מגופות קצת, אפילו יש שם עפר הרבה שסותמם, די בכך].

נחלקו אמוראים (ז). האם אמר רב הלכה כתנא קמא אבל אין מורים כן (רב הונא), או הלכה ומורים כן (רב אדא בר אבהו).

הרי"ף והרא"ש פסקו כרב שהלכה כמותו באיסורין, הלכך עושה צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן, ואף לכתחילה (וכן נראה דעת הרמב"ם יז, ג – כדברי המ"מ שם, והריב"ש בשו"ת תה תכו. ואולם הרשב"א ח"ג רסט) כתב בדעת הרמב"ם שפסק כשמואל).

ורבנו חננאל פסק כשמואל שצריך דלת, שכן משמע מהאמוראים שנשאו ונתנו לפי שיטתו. וכן נקט הרשב"א לעיקר (בחדושי ובתשובה ח"ג רסט ובעבודת הקדש רפ"ב. וצ"ע מדבריו בתשובתו בח"ז קסב ובחדושיו להלן כב סע"א שמשמע שנקט כרב). ונקטו הפוסקים להלכה כדעה ראשונה (או"ח שסד, א).

ב. מבוי עקום [כצורת ר] שראשיו פתוחים לרשות הרבים; רב אמר תורתו כמפולש וטעון צורת הפתח [או דלתות לחנניה] בנוסף ללחי (וכן נקט רבא להלן ח: דלא כאביי). ושמאל אמר תורתו כסתום.

מבואר בגמרא שאם רחבו (בעקמימות. כפרש"י) יותר מעשר אמות – ודאי דינו כמפולש לדברי הכל, לא נחלקו אלא בעקמימות של עשר או פחות; האם נחשבת זו כפירצה האוסרת במבוי שהרי הרבים עוברים שם, אם לאו.

א. פרש"י שלרב צריך לחי בשני פתחיו הפתוחים לרשות הרבים, ובמקום העקמימות צריך צורת הפתח (וכן נפסק בשו"ע שסד, ג). ולשמאל אין צריך בעקמימות כלום. וכן פירש רבנו יהונתן (וכן נקט הר"ן שלשמאל אין צריך בעקמימות כלום. וכן נראה דעת הרי"ד במהדורא תליתאה). ועוד הביא רש"י בשם מורו הזקן שלשמאל צריך לעשות לחי בעקמימות (וכפירוש זה נקט הרא"ש (בתשובה כא, א) לעיקר).

ויש מפרשים על פי פשטות הלשון שלרב אין צריך בעקמימות כלום אלא הריהו כמבוי רגיל המפולש לרשות הרבים שעושה לו צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן (ערא"ש ותוס' בשם ר"י; רשב"א ר"ן ריטב"א. וכן פשט לשון הרי"ף והרמב"ם – ע' שו"ת רשב"ץ ח"ב ל).

ב. מבואר בגמרא להלן (ח. במבוי עקום בסורא – כגרסת רש"י) שאם מניח מחיצה בעקמומית, כגון מחצלת העומדת ברוח – מועיל הדבר להתיר טלטול עד העוקם, עם הלחי שלצד רה"ר. ויש סוברים שאם בא להתיר הטלטול עד העוקם, לשמואל די בלחי אחד בלבד, שכל חלק במבוי שעד העקמומית הריהו כמבוי סתום לעצמו הפרוץ בצדו פירצה שאינה אוסרת (עפ"י חדושי הר"ן שם, וגרס שם 'כרוך בודיא בשפתייה'. וכן נקט מדנפשיה במנחת שלמה ח"ב לו, ב סק"ד). ויש אומרים שצריך גם תיקון בעקמומית (עפ"י חזון איש ס"ק ו יט; חדושים ובאורים א, ז – והוכיחו מגרסת 'בעקמומיתה'. ומבואר שם שכן הוא אפילו לדעת הראשונים שאם נתן לחי בכל צד אין צריך בעקמומית כלום).

ג. היתה העקמומית יותר מעשר והניח צורת הפתח בראש אחד וצורת הפתח בראש השני ובעקמומית לחי – כשר (מרדכי בשם הר"מ). ומדברי הרא"ש בתשובה (כא, א) מבואר לפסול (ולמעשה כתב בבאה"ל (שסד, ג ד"ה וצריך) שאפשר לסמוך על דעת המכשיר, שהרי יש סוברים שאין העקמומית צריכה תיקון כלל).

מבוי שיש לו שתי עקמומיות [כגון שהוא בצורת ח]; לפרש"י ותוס' צריך תיקון צורת הפתח או דלתות (לרב) בשתייהן. וסופר על מבוי כזה שהיה בנהרדעא והטילו עליו חומרות רב ושמואל; לדונו כמפולש – כרב, ולהתקין בו דלתות – כשמואל שפסק במבוי המפולש כחנניה.

כמה ראשונים סוברים שמבוי העשוי כצורת ח אינו כמפולש מפני שאין בני רשות הרבים מצויים בו, שלא כמבוי בצורת ד שמקצרים דרכו [וגרסו בגמרא גירסה אחרת, ואף לגרסת רש"י כתבו ראשונים לקיים דין זה] (עפ"י ר"ן, רשב"א בחדושיו כאן ולהלן ח י ובתשובותיו, וכן נקט הריטב"א י: לעיקר, והריב"ש בתשובה תה. וכיו"ב כתבו התוס' (י): בשם ריצב"א, שאם שני הפתחים פתוחים לאותה רשות הרבים, אין המבוי נידון כמפולש. וכן נקט לעיקר בתו"ח להלן ח י. וע' חזו"א סה, כ בדין טלטול בחלק ראש גג ה-ה בלא שום תיקון).

ולפרש"י – וכן נקט הרא"ש לעיקר, וכן נפסק בשו"ע (שסד, ג) – אפילו יש כמה מבואות הפתוחים זל"ז והמבואות הקיצוניים פתוחים לרשות הרבים – המבואות כולם דינם כמפולשים לרשות הרבים וצריך לעשות צורת הפתח בכל העקמומיות (שו"ת הרא"ש כא, ט).

א. הלכה כרב באיסורים (רי"ף, רא"ש וש"ב), הלכך מבוי עקום דינו כמפולש. וכתב הרי"ף שעושה צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן [ושהצריכו בנהרדעא דלתות כשמואל – מפני שהיא היתה מקומו. וכ"מ בתוס' ח: ד"ה הא]. ויש מצריכים דלתות כנ"ל.

וכתב בבאור הלכה (שסד, ג) שבשעת הדחק יש לסמוך על שיטת הראשונים הנ"ל שאין צריך תיקון בעקמומית, ובודאי במבואות שלנו שאין הצרות ובתים פתוחים להם. (וע' גם במנחת שלמה ח"ב לו שהצדיק המנהג שלא לעשות שום תיקון בעקמומית, כי יש לסמוך על דעת המקלים, שאף לרש"י אינו מעיקר הדין אלא מצד חומרא). ולפירוש זה, אפילו העקמומית רחבה מעשר מותר, וכמבוי ישר שהוא רחב באמצעו יותר מעשר (עפ"י אבני נזר רסב, ו).

ב. לדעת הסוברים שאין לנו עתה 'רשות הרבים', אין מבואות המפולשים צריכים תיקון בעקמומית כלל (וכתב מהרי"ו שמשום כך אין נוהגים לעשות תיקון במבוי עקום, כי סומכים על דעת הסוברים שצריך ששים ריבוא לעשות 'רשות הרבים'. ובשו"ת משאת בנימין (צב) חולק וסובר שצריך לחוש לדעת הראשונים שא"צ ששים ריבוא הלכך מבוי עקום צריך תיקון בעקמומית).

ג. מבואות שלנו שאין פתוחים להם הצרות ובתים, דעת כמה אחרונים שאינם צריכים שום תיקון

בעקמימות אלא מתקן בלחי או קורה בשני ראשיהם. ומצד המנהג צריך לעשות צורת הפתח בכל ראש, כי פעמים שהפתח רחב יותר מעשרה (עפ"י משנ"ב ובאה"ל שסד, ג וסי' שסג ס"ק קיא).
ד. אם עירבו כל בני המבוי שעד העוקם לעצמם, ובני המבוי שלאחר העוקם לעצמם – אין אלו אוסרים על אלו אלא עירובם מועיל לטלטל בחלק שלהם, וכופים על מדת סדום שלא יעברו בשבת מכאן לכאן ויאסרו אלו על אלו (עפ"י ר' יהונתן).

ג. רשות הרבים אין לה תקנה בלחי וקורה, אלא אם יש לה דלתות ודלתותיה ננעלות בלילה (רבי יוחנן) הריהי כחצר של רבים, ואם ערבו – מטלטלים בתוכה, ואם לאו – הריהי כרמלית (רש"י עפ"י להלן קא). ולדעת רבי אלעזר (כ.), כל שיש לה דלתות אפילו אינן ננעלות נעשית כחצר. וכבר נחלקו בדבר התנאים (כדלהלן כב.).

א. רבנו יהונתן הקשה כיצד מועיל עירוב לטלטל בכרמלית. וכתב שאם יבנו עמוד מכאן ומכאן בשני ראשי המבוי, נעשית כחצר שיש לה ד' מחיצות, ומועיל העירוב בנוסף לדלתות. ואולם יש אומרים ש'כרמלית' – לאו דוקא, שמהתורה הריהי רשות היחיד גמורה אלא שאסורה בטלטול ככרמלית, לכך מועיל לה עירוב (עפ"י ריטב"א להלן קא ורשב"א כת"י שם; ריב"ש תה).
ב. להלכה נקטו הגאונים כרבי יוחנן שצריך נעילת דלתות. ובדעת הרמב"ם יש אומרים שצריך נעילה (כן הסיקו הרשב"א והר"ן), וי"א שאין צריך נעילת דלתות. ובדעת הרמב"ם יש אומרים שצריך בשו"ע (שסד, ב) שנקט לעיקר שצריך נעילת דלתות בלילה (עפ"י משנ"ב שם סק"ח. וע' אבנ"ז או"ח ער, ח).

יש שכתבו שלדעת האומר אין צריך נעילת דלתות, כמו כן מועיל מדין תורה לעשות צורת הפתח בלא דלתות כלל, אך מדרבנן צריך דלתות. [ועפ"י כתבו לצרף דעה זו לדעת הפוסקים שאין בזמן הזה רשות הרבים. ע' שו"ע הגר"ז שסד, ד ובאור הלכה שם ב. ויש מי שפקפק בדבר – ע' אור לציון ח"א או"ח ל].

וישנה דעה בראשונים שאפילו דלתות העיר נעולות, סרטיא ופולטיא שבתוכה הרי הן רשות הרבים [כאשר יש בעיר ששים ריבוא בני אדם. ע' אג"מ או"ח ח"ד סוס"י פח] (עבודת הקדש להרשב"א; רבנו אפרים – מובא בבעה"מ כב). ויש מי שסובר שהן כ'כרמלית' (ע' תרומת הדשן עג). ואין כן דעת שאר הפוסקים כאמור.

ג. מדובר ברשות הרבים הרחבה ט"ז אמה. לפרש"י (ובה"ג ומהרמ"ק; מחז"ן; מהרי"ו. וע' בשו"ת רשב"ש תקנט) דוקא אם יש בעיר ששים רבוא. ויש אומרים שאין צריך ששים רבוא (רי"ף, רמב"ם ע' רפי"ד), רמב"ן (שבת נו. וע' בחושיו לעירובין נט.), רשב"א (כפי דעת הרבה גדולים בשיטתו), ריטב"א, ר"ן, רא"ש וריב"ש בתשו' תה. וכן נקט להחמיר בשו"ת משאת בנימין צב).

ד. יש שכתבו שמבואות ודרכים המפולשים שעוברים דרך מקום שהוא רשות היחיד מהתורה, כגון שהוא מוקף בשלש מחיצות בעומד מרובה על הפרוץ, נחשבים כסתומים בכניסתם לאותו מקום, ועל ידי כך נעשים גם הם רשות היחיד מהתורה מטעם 'עומד מרובה' בשלש רוחות, ואין הרבים מבטלים מחיצה זו. נמצא לפי זה עתה שכל הרחובות מחוברים זל"ז, שכמעט ואין רשות הרבים דאוריתא (ע' באריכות בחזון איש קז, ה-ח – עפ"י הגרא"ז מרגליות. וע' אור לציון או"ח ל). ויש חולקים על סברא זו שהרי מסתבר שגם במדבר היו רחובות חוצים אלו את אלו והיה 'עומד מרובה על הפרוץ' בדרך זו. וגם דעה זו מנוגדת לסברא הפשוטה בכל ישראל שכרכים גדולים הריהם רשות הרבים – אלא מוכח שברחובות המפולשים העשויים לדריסת הרבים אין לומר 'עומד מרובה על הפרוץ' להחשיבם כגדורים (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ה כה, ג).

עוד בדין רה"ר בזמן הזה – ע' אבני נזר או"ח רעג; ערוך השלחן שמה, יח-כג; אגרות משה או"ח ח"ה כח; יביע
 אומר ח"ה כד; מנחת שלמה ח"ב ל, ב סק"ו; שבט הלוי ח"ו מא; משנה הלכות ח"ו פז-פח וח"ז ס"סב וח"ה עא
 ואילך; קובץ 'אורייתא' ח"ו עמ' נו – מהגרה"פ שיינברג שליט"א.
 ה. אם באמצע רשות הרבים נעשית הדרך צרה ועוברת דרך מבוז שאין בו רוחב ט"ז אמה [או
 מבוז המפולש שארכו כנגד שערי העיר. הגהת סמ"ק], הואיל ובני רשות הרבים עוברים שם
 – הרי זו רשות הרבים גמורה. ולחכמים החולקים על רבי יהודה, אפילו יש מחיצות בשני
 צדיה (עפ"י תוס'; רשב"א בחדושו ובתשובה תשכב; ריב"ש תה).
 ו. יש לה שתי מחיצות ודלת ננעלת בצד שלישי; לפירוש רש"י נראה שצד רביעי אינו נותר בלחי
 וקורה אלא צריך גם בו דלת ננעלת (וכן משמע פשט לשון הרי"ף). ולפירוש ר"י אפשר שניתרת
 בלחי וקורה (עפ"י תוס' ד"ה והאמר. וכן דעת הרשב"א והריטב"א). וע"ע בשיטות הראשונים לענין דאורייתא
 ודרבנן, בשו"ת אבני נזר חו"מ קז.
 ז. דלתות העשויות רק לשם התרת הטלטול ולא לנעילה, והממשלה לא תניח לסגרן; יש אומרים
 שאינן מועילות (עפ"י זכר יצחק ח"ב מה, ח), ויש מתירים שהרי ביד הממשלה לנעול ובכלל 'ראוי
 לנעול' הן (עפ"י אבני נזר או"ח רסו (רע) רעג. וע' שבט הלוי ח"ד מא אודות דלתות שאסור לסגרן בשבת
 משום עשיית אהל).
 ח. יש אומרים שדלתות ללא צורת הפתח אינן מועילות כאשר הדלתות פתוחות (עפ"י חו"א עה, א).
 ויש מתירים (וע' שפת אמת. ובמנחת שלמה לו) נקט לעיקר שמועיל. וכן בשבט הלוי (ח"ד מא) כתב שיש
 לסמוך על דעה זו בפרט במקום שאינה רשות הרבים דאורייתא).

דפים 1 – 2

י. שני חכמים שנחלקו בכמה ענינים, האם רשאי אדם לנהוג בדבר אחד כחכם זה ובדבר אחר כחכם זה?

כל מקום שנחלקו שני תנאים או שני אמוראים, הרוצה לעשות כאחד מהם – עושה בין לקולא בין לחומרא.
 העושה כקולי שניהם – רשע. כחומרי שניהם – עליו הכתוב אומר 'הכסיל בחשך הולך'. וכן אמרו אודות
 בית שמאי ובית הלל קודם שנקבעה הלכה כבית הלל (וכן בכל מקום שלא נפסקה הלכה כאחד מהם. עפ"י
 רשב"א חולין מד).

רב שיזבי אמר: זה שאין עושים כחומרי שניהם – במקום שסותרים הדינים זה לזה [כגון שדרה שחסרה
 בה חוליה אחת, ומחמיר לטמא באהל המת כבית שמאי שאין חוליה אחת חסרון, וגם מחמיר לענין טריפה
 בבהמה כבית הלל להחשיבה חסרון], אבל כשאין שני הדינים סותרים בהכרח, אפשר להחמיר כשניהם
 (אעפ"י שבסוף הדין, לפי כל אחד מהחכמים יש להקל מטעם אחר, אך בצירוף שתי החומרות יהא אסור
 – כמבואר בסוגיא. עתוס' והג"א. ומצינו כיו"ב בראשונים להלן כב שמימרא דרבי יוחנן 'אלמלי ירושלים דלתותיה ננעלות'
 שפסק להחמיר אף שבין לחכמים ובין לרבי יהודה מותר).

א. רש"י (בר"ה יד): כתב שהוא הדין לענין המיקל כשניהם, אינו נחשב 'רשע' כאשר אין סתירה
 בין הדברים. וכן יש מהאחרונים שכתבו להלכה שאפשר להקל כשניהם (שו"ת הרא"ם נו, מובא
 בכנה"ג בכללי הפוסקים סה ובפמ"ג בפתיחה לאו"ח ח"ג יא). ויש מי שחולק (עפ"י שו"ת הרד"ך א, כא). ויש
 מכריעים שבמחלוקת בדאורייתא אין להקל כשניהם ובדרבנן אפשר (עפ"י שו"ת דברי נחמיה ריש
 אה"ע).